

RAFAEL ROCA, *Proejant el temps*. València: Institució Alfons el Magnànim - CVEI, 2022, 296 p., ISBN: 978-84-7822-936-9.

La Institució Alfons el Magnànim-Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació acaba de traure a la llum —en la col·lecció «Moment. Memorialística», que dirigeix Xavier Serra— un assaig que ben bé podríem qualificar com a «dietari filològic». No debades, el seu autor, Rafael Roca, és filòleg i professor de la Universitat de València, i membre del consell de redacció de diverses publicacions especialitzades —com ara *Scripta. Revista Internacional de Literatura i Cultura Medieval i Moderna* i *Revista Valenciana de Filologia*— i de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. A més, pertany a la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans i és col·laborador habitual de diversos mitjans de comunicació, entre els quals destaquen la revista *Saó* i el diari *Levante-EMV*.

El llibre que ara ens presenta s'allunya dels dos àmbits textuais en què Roca centra habitualment el seu treball —l'escriptura acadèmica i la periodística— per a centrar-se en l'assaig literari. D'aquesta manera, el dietari *Proejant el temps* pren com a motiu inicial l'estada docent que l'autor realitzà a la Universitat de Verona, al nord d'Itàlia, per a continuar després en el seu dia a dia a València. I és així que Roca hi relata les múltiples vicissituds que visqué durant trenta-sis setmanes: entre l'1 d'abril i el 7 de desembre de 2019, exactament. Intencionadament, és el cas que la majoria dels esdeveniments relatats s'hi narren des d'una òptica filològica que acaba impregnant-ho tot, des de la preocupació lingüística i literària i fins a la inquietud periodística i la reflexió política. I és així que, tal com afirma l'escriptor Jaime Millàs al pròleg, «*Proejant el temps* constitueix un volum escrit des del prisma universitari per a ser llegit per qualsevol lector interessat en l'actualitat de la societat valenciana, en la seua cultura i consideració política, en el seu arrelament a una llarga tradició mediterrània».

D'aquesta manera, al costat dels temes més pròpiament literaris que es tracten al dietari —per exemple: els casos de violència contra les dones que recull el dietari barroc de Pere Joan Porcar; la vida i l'obra de l'escriptora valenciana Manuela Agnès Rausell i Soriano (1839-1918); la vinculació de Vicent Blasco Ibáñez al moviment de la Renaixença; i la història dels Jocs Florals de València, que, a diferència de Catalunya i les Balears, encara ens cal descobrir— en trobem d'altres aparentment locals que, tanmateix, no deixen de tindre una lectura més àmplia, com és el cas de les pàgines dedicades a la fàbrica d'estores que funcionà al Castell-Palau d'Alaquàs durant la postguerra. I ben significatives també resulten les contínues reflexions que l'autor realitza al voltant de determinats termes valencians en desús, podríem dir, com ara *proejar*, *vetigal*, *llussiar*, *micapà*, *barandat*, *atropoll*, *reola*, *patuet*... En aquest sentit, especialment significatiu resulta el títol del dietari, «Proejant el temps», que ha sigut manllevat d'un vers d'Ausiàs March, i que té com a protagonista un verb, «proejar», que no és normatiu en la nostra llengua.

D'una altra banda, el llibre ofereix múltiples impressions i notes al voltant de breus fragments de l'actualitat valenciana del moment en què fou escrit, en el que pretén ser una relació eclèctica i subjectiva d'episodis, cabòries i circumstàncies sovint divertides i quasi sempre incisives. Tot això provoca que el resultat final acuse el pes dels esdeveniments que més varen marcar —des d'un vessant social, cultural i polític— el període cronològic de referència, com ara les quatre convocatòries electorals —dues de generals, una d'autonòmica i una de municipal— que durant aquells mesos se celebraren.

Així mateix, el dietari es mostra ben permeable —o sensible, si ho preferiu— a les lectures que Roca realitzà durant aquells mesos, tant per motius professionals com personals, i entre les que destaquen diverses tesis doctorals, l'assaig *El director*, del periodista David Jiménez, i l'obra de diversos autors valencians de la segona meitat del segle XIX i les primeres dècades del XX, com ara Teodor Llorente Falcó, fill del patriarca de la branca valenciana de la Renaixença. Al costat de les lectures, hi exerceixen un paper protagonista els articles —tant d'investigació com de divulgació— que Roca redactà en aquella època, i que en gran mesura varen estar motivats pel seu treball com a professor.

Lligat a alguns dels temes d'estudi que més han cridat l'atenció de l'autor, *Proejant el temps* acull el relat de la visita que realitzà a la biblioteca de l'entitat Lo Rat Penat, una inspecció que, tal com confessa, li resultà especialment intricada i simbòlica perquè feia dècades que intentava accedir-hi i perquè la «Societat d'amadors de les glòries valencianes», que d'ençà la Transició democràtica manté uns postulats acientífics i secessionistes, és la gran dipositària de l'activitat lingüística i literària que es desenvolupà entre nosaltres durant cent anys: des de 1878, el moment de la seua fundació, i fins a 1977, quan en varen ser expulsats Manuel Sanchis Guarner i Joan Senent Moreno.

En referència als diversos estudis que Roca elaborà entre abril i desembre de 2019, el que més ressò troba al dietari és un que, precisament, no portà a terme per motius laborals, sinó d'origen. Es tracta de l'anàlisi de la fàbrica d'estores que, des de 1934 fins a 1970, aproximadament, estigué en marxa al Castell-Palau renaixentista d'Alaquàs, municipi d'origen de l'autor, que aleshores era de propietat particular.

Encara a propòsit de la seua faceta d'historiador cultural, cal assenyalar que els articles d'investigació que s'esmenten en el dietari estan, sovint, connectats amb els de divulgació, traçant així dues línies que s'entrecruen i avancen en una mateixa direcció, tot i que amb intencions i finalitats diverses. Siga com vulga, es tracta —en la major part dels casos— d'escrits lligats a la història local i comarcal que, des de ben jove, ha format part dels seus interessos. I, en aquest sentit, no estarà de més recordar que entre els anys 2006 i 2011 Roca fou president de l'Institut d'Estudis Comarcals de l'Horta Sud (IDECO), i que fa més de trenta anys que col·labora en l'anuari *Quaderns d'Investigació d'Alaquàs*.

Relacionat, sovint, amb el treball acadèmic d'observació i descoberta de la realitat històrica valenciana, *Proejant el temps* dona cabuda també a múltiples comentaris referents a notícies, documents, expressions i paraules relacionades amb la idiosincràsia i el tarannà del poble valencià. I també, a mitja dotzena d'anècdotes que tenen una naturalesa filològica i que, sovint, són fruit de la seua activitat universitària, siga docent, siga investigadora. En aquest sentit, i com a nota jovial, cal també destacar que el text inclou una composició lírica i humorística en forma de goigs que, a propòsit de la seua jubilació, va

dedicar al professor Antoni Ferrando, i que l'assenyala com un dels seus referents acadèmics i filològics.

Finalment, el dietari es tanca amb un epíleg —escrit durant el tercer dia del confinament, el 16 de març de 2020— en què Roca manifesta el desassossec que li provoca la pandèmia de la Covid-19; sobretot, en adonar-se que la malaltia posa en qüestió la consideració social i acadèmica de la llengua dels valencians, ja que, en situacions d'emergència, els dirigents opten per les llengües majoritàries.

En conclusió, doncs, podem afirmar que *Proejant el temps* és el resultat d'un exercici d'esperança i compromís en un futur tan il·lusionant com incert. I també, de reivindicació de la identitat valenciana, del valor de la investigació històrica, del periodisme ètic i de qualitat... i d'una disciplina humanística, la filologia, que ens fa prendre consciència de les paraules i els autors que les varen escriure. Perquè, tal com assevera Jaime Millàs, «els copiosos estímuls que ofereix l'actitud vital i docent de l'escriptor per a descobrir la vida dels pobles i el valor ètic de la informació, per a entendre les experiències pròpies, recuperar la memòria col·lectiva i combatre la ignorància i la manipulació filològica», com també «les abundants observacions i opinions que ens transmet el llibre», «constitueixen un esplèndid instrument intel·lectual per a fer front a la postpandèmia». Per a prendre consciència de la nostra condició de valencians conscients i desvetllats.

JACOB MOMPÓ NAVARRO
Universitat Catòlica de València